

**Установа адукацыі
«Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт імя А.С. Пушкіна»**

**АКТУАЛЬНЫЯ ПРАБЛЕМЫ
СУЧАСНАГА ЛІТАРАТУРНАГА ПРАЦЭСУ**

Да 75-годдзя прафесара М.І. Мішчанчука

Рэспубліканская навукова-практычная канферэнцыя

11 лістапада 2014 года

**Брэст
БрДУ імя А.С. Пушкіна
2015**

УДК 821.161.3.09
ББК 83.3 (4БИ)
А 43

*Рэкамендавана рэдакцыйна-выдавецкім саветам Установы адукацыі
«Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт імя А.С. Пушкіна»*

Рэцэнзенты:

доктар філалагічных навук, прафесар Сянкевіч В.І.
кандыдат філалагічных навук, дацэнт Скібіцкая Л.В.

Рэдакцыйная калегія:

доктар філалагічных навук, прафесар З.П. Мельнікава,
доктар філалагічных навук, прафесар І.А. Швед,
кандыдат філалагічных навук, дацэнт А.С. Кавалюк,
кандыдат філалагічных навук, дацэнт І.А. Воран,
кандыдат філалагічных навук, дацэнт Г.М. Ішчанка,
кандыдат філалагічных навук, дацэнт С.М. Шчэрба,
кандыдат філалагічных навук, дацэнт У.А. Сенькавец

Пад агульнай рэдакцыяй

кандыдата філалагічных навук, дацэнта У.А. Сенькаўца

А 43 **Актуальныя праблемы сучаснага літаратурнага працэсу:** зб. матэрыялаў рэсп. навуковай канф., 11 лістапада 2014 года. / рэдкал. : З.П. Мельнікава, І.А. Швед, А.С. Кавалюк, І.А. Воран, Г.М. Ішчанка, С.М. Шчэрба, У.А. Сенькавец ; пад агул. рэд. У.А. Сенькаўца ; Брэсц. дзярж. ун-т імя А. С. Пушкіна. – Брэст : БрДУ, 2015. – 290 с.

У зборнік уключаны матэрыялы дакладаў і выступленняў на рэспубліканскай навукова-практычнай канферэнцыі.

Адрасуецца спецыялістам-філолагам, студэнтам гуманітарных факультэтаў, магістрантам, аспірантам, настаўнікам.

УДК 821.161.3.09
ББК 74.268.1+74.56

ISBN 978-985-555-423-4

© УА «Брэсцкі дзяржаўны
ўніверсітэт імя А.С. Пушкіна», 2015

БАЗАР НАТАЛЛЯ (Мінск)

ЭКЗІСТЭНЦЫЙНЫ ДЫСКУРС ПАЭЗІІ НІНЫ МАЦЯШ

У пераважнай большасці паэтычных твораў Ніны Мацяш прасочваюцца ўсе тыя значныя і знакавыя моманты, якія паэтэса перажыла сама на розных этапах жыцця. Пра ўсё гэта, набалелае, пра ўсё, што хвалюе душу, пісала яна. Але пісала, не скардзячыся на лёс. Прааналізаваўшы творчасць паэтэсы ў розныя гады, можна сцвярджаць, што эвалюцыя поглядаў Н. Мацяш прывяла яе да асэнсавання сутнасных пытанняў чалавечага жыцця, якія яна імкнулася і спасцігала ў працэсе сваёй творчасці. А змест і прызначэнне свайго жыцця бачыла ў служэнні роднай зямлі, Беларусі, беларускаму слову.

Даследчык творчасці паэтэсы В. Смаль адзначыў: “Асэнсоўваючы ўласны жыццёвы шлях, Ніна Мацяш выяўляе ранняе экзистэнцыяльнае сталенне, растанне з абсалютызацыяй свайго “я” ў імя родных і блізкіх” [2, с.12]. Нягледзячы на цяжкасці, звязаныя з уласным здароўем, паэтэса не апускала рукі, пры гэтым старалася падтрымаць родных і блізкіх у цяжкія хвіліны іх жыцця:

І адзіным выйсцем будзе
Ў безвыходнай той журбе:
Памагаць чым можаш людзям
І не плакаць аб сабе [1, с. 381].

Яна нікому не жалілася аб сваёй долі, не дапускала слёз па сваім лёсе. “Ніна Мацяш нязменна памятала вялікую праўду і мудрасць, што “табе належыць толькі тое, што аддаў людзям”, і спяшалася аддаваць, адорваць клопатам, пакутаваць за іншых. Яна паказала ўражвальны прыклад адзінства творчасці і асабістага жыцця. Паэтка пісала пра чалавека і яго адзіноту, пра каханне, любоў і сяброўства, пра тое, што лічыла самым важным у жыцці. А яе хворае сэрца клапацілася не пра сябе – пра людзей, пра краіну” [3, с. 20], – напісала пра беларускую паэтэсу балгарская даследчыца літаратуры Роза Станкевіч. Дзверы дома заўжды былі адчынены для ўсіх, каму была патрэбна падтрымка Н. Мацяш.

Цяжкая хвароба цалкам змяніла жыццё Н. Мацяш. Таму менавіта паэзія, творчасць сталі галоўнай справай яе зямнога быцця. Менавіта паэзія дапамагала Н. Мацяш пераадольваць усе жыццёвыя нягоды і ні пры якіх абставінах не падаць духам. Менавіта ў паэзіі чэрпала Н. Мацяш сілы жыць і працаваць.

“Скруха” і “вяселосць”, “смерць” і “бяссмерце”, “натоленасць” і “смага”, “золак” і “змярканне”, “радасць” і “боль”, “першы” і “апошні”, “дзень” і “ноч” – усе гэтыя супрацьпастаўленні знайшлі месца ў вершах Н. Мацяш і набылі экзистэнцыяльнае гучанне. Светлы сум па ўласным лёсе, незгасальны аптымізм, поўная адсутнасць нараканняў на жыццё і любоў – любоў да ўсяго і да ўсіх прысутнічаюць у кожным паэтычным зборніку. Глыбокі філасафізм цераз мажорнае гучанне паэтычных радкоў незаўважна пранікае ў думкі і ў душу чытача, лёгка падштурхоўваючы на разважанні аб асабістым і ўсяляючы аптымізм.

Н. Мацяш, як ніхто іншы, ведала цану зямнога жыцця, даражыла ім, імкнулася наталіцца кожнай пражытай хвілінай. Таму і хацела, каб кожны гэтак жа цаніў жыццё. Яе лірычная гераіня неаднаразова звяртаецца да пакутлівага пе-

ражывання чалавекам момантаў роздуму над пытаннямі свайго жыцця, прызначэння, напоўненасці зместу свайго існавання:

Што ёсць сэнс? Няўжо адзіна справа,
Што з жыццём так моцна заручыла? [1, с. 180]

Сэнс свайго жыцця паэтэса знаходзіць у тым ліку і ў магчымасці падтрымаць, суцешыць, калі трэба, блізкіх людзей. Справай усяго жыцця Н. Мацяш стала мастацкая творчасць, цераз якую паэтэса шчодро адорвае любоўю родных ёй людзей: бацькоў, сяцёр і брата, сяброў і сябровак, вучняў, калег – усіх, хто акружае яе. Выкарыстоўваючы розныя сінтаксічныя канструкцыі, аўтар папярэджвае чытача быць пільным і своєчасова паспяваць рабіць тое, што звычайна адкладваецца на пасля. Напрыклад, у рытарычным зваротку паэтэса раіць:

Бойся спазніцца са словам харошым:
Тонка прадзецца жыццёвая ніць.
А ліха не спіць...<...>
Бойся спазніцца з харошым учынкам:
Тонка прадзецца жыццёвая ніць.
А ліха не спіць...<...> [1, с. 19].

Слоўны акцэнт у рэфрэнах падае на першыя словы вершаваных радкоў, напісаных дактылем, прымушаючы чытача задумацца над парадай аўтара.

Асабліва цяжка перажывала Н. Мацяш смерць маці, бацькі, сястры. У моманты страты блізкіх людзей чалавек вельмі востра бачыць і адчувае тую кропку, якая становіцца канцом і адначасова пачаткам нечага новага. Смерць любімага, вельмі дарагога чалавека сама па сабе – экзістэнцыяльны феномен. Любоў пакідае пасля сябе памяць і мяняе чалавека, а, дакладней, адносіны чалавека да жыцця. Экзістэнцыйнае перажыванне паэтычная асоба, такая, якой была Н. Мацяш, можа вельмі моцна паглыбіць гэта ўнутранае пачуццё. Але Н. Мацяш справілася, прыняла ўдары лёсу як непазбежнасць і як штуршок яшчэ больш цаніць і шанаваць чалавека, пакуль ён жывы.

Экзістэнцыйнае перажыванне таго, чаго ўжо ніколі не будзе ў жыцці, выразна прысутнічае ў Н. Мацяш:

Не гавару табе:
“Усё будзе добра”.
Добра не будзе [1, с. 157].

Народную мудрасць паэтэса пераасэнсоўвае па-свойму, кіруючыся ўласным жыццёвы вопытам. У гэтым выпадку Н. Мацяш выкарыстала форму вярлібра, які сустракаюцца сярод яе вершаў даволі часта.

Паэтэса разумее, што ніколі не будзе жыць разам з любімым чалавекам, што ніколі ў яе не будзе ўласнай сям’і, ніколі яна не адчуе шчасця мацярынства. І, здаецца, з-за гэтага можна вельмі лёгка расчаравацца ў жыцці. Але гэта не пра Н. Мацяш. Нягледзячы на тое, што “...Няма каму сказаць мне: / “Каханы мой,

каханы!” [1, с. 152]”, у радках верша “Шарая гадзіна” гучыць вера ў жыццё, удзячнасць лёсу за тое, што ёсць. У каторы раз сваёй лірыкай яна прызывае: “Не разбурай таго, што ёсць. / <...> / Адзін неасцярожны крок – / А свет зыначыцца адразу” [1, с. 81].

Жыццёвая мудрасць, вопыт, сталасць не па гадах адчуваюцца ў шматлікіх радках паэтэсы, што сведчыць пра пастаянную інтэлектуальную працу, пошукі сваёй ісціны. У вершы “З ранку да вечара” Н. Мацяш зрабіла глыбокія вывады аб тым, як жыве чалавек. І вывады гэтыя актуальныя як для яе сучаснікаў, так і для новага пакалення:

У юнацтве жывеш,
Не дужа думаючы
Пра вынікі ўласных учынкаў.

У сталасці,
Жорстка зранены ў вечных сутычках
Уявы і явы,
З павагаю часам глядзіш
На свой вопыт жыццёвы.

Але ён немінучы, прыход той хвіліны,
Калі да бязлітасці ясна сам бачыш:
Жывеш па старых шпаргалках [1, с. 370].

Вядома, што ў экзістэнцыялізме пераважае настрой незадавальнення, пошуку, адмаўлення і пераадолення дасягнутага. У чатырохрадкоўі “На лёс ці варта наракаць?” Н. Мацяш прыходзіць да высновы, што ўсе выпрабаванні жыцця патрэбна праходзіць мужна:

На лёс ці варта наракаць?
Ныццём нягоды не адужаць.
Жыццё заўжды – іспыт на мужнасць.
Яе ж не возьмеш напратат... [1, с. 371]

Іспыт на мужнасць Н. Мацяш, “белая ластаўка Беларусі” [3, с. 18], вытрымала на выдатна...

Як бачым, у паэзіі Н. Мацяш відавочны адбітак філасофіі экзістэнцыялізму, але яе філасофія поўная аптымізму і любові да ўсяго і да ўсіх.

ЛІТАРАТУРА

1. Мацяш, Н. Душою з небам гаварыць : Выбраная лірыка / Н. Мацяш. – Мінск : Маст. літар., 1999. – 462 с.
2. Смаль, В. “А свет гэтакі гожа і вабны наўкола...” Быццё як спавядальная біграфія душы Ніны Мацяш / В. Смаль // Роднае слова. – 2003. – № 9. – С. 10-15.
3. Станкевіч, Р. Белая ластаўка Беларусі Ніна Мацяш / Р. Станкевіч // Роднае слова. – 2013. – № 9. – С. 18-20.

ЗМЕСТ

Абрамова Е. И., Фомина В. С.

Авторское мифотворчество в жанре фэнтези..... 3

Базар Н.

Экзістэнцыйны дыскурс паэзіі Ніны Мацяш..... 5

Баліцэвіч А.

Жанр прыпавесці ў творчасці В. Быкава 8

Барычэўская І.

Тэма кахання і сям’і ў афарызмах беларускіх пісьменнікаў..... 11

Борсук Н.М.

Паэтычныя даследаванні М. Мішчанчука ў жанры танка 17

Бут-Гусаім С.Ф., Дзямчук Г.С.

Гаваркія онімы ў прозе сучасных берасцейскіх пісьменнікаў 21

Бут-Гусаім С. Ф.

Жанраўтваральная роля антрапонімаў у кантэксте гістар. прозы У. Гніламёдава 25

Верамяюк Г. А.

Асабовыя жаночыя намінацыі паводле ўдзелу ў грамадска-палітычнай дзейнасці ў беларускай і рускай мовах..... 29

Воран І. А.

Тэматычная і жанравая разнастайнасць цвёрдых паэтычных жанраў і жанравых форм у літаратуры Берасцейшчыны 60–70-х гадоў хх стагоддзя..... 33

Галімава Н. П.

Становішча сельскай гаспадаркі Слонімшчыны ў першай палове XIX ст..... 38

Галімава Н. П.

Праблемы і асаблівасці развіцця шк. адук. Брэсцкай вобласці ў пасляваенныя гады 46

Гарбачык М. Р.

Пазакласная работа па беларускай мове ў пачатковых класах..... 50

Гарбуль П. И.

Развитие промышленности и строительства на территории Каменецкого района (1944 – 1985 гг.) 52

Гарбуль П. И.

Сельскохозяйственная отрасль Каменецкого района в 1944–1970 гг..... 57

Гришкевич Ю. С.

Образ мирового древа в литературе фэнтези 61

Гронская В.	
Міфасемантыка сокала ў славянскай міфалогіі.....	64
Гук Е.	
Трагедия традиционной деревни в драме В. Мысливского «Реквием для хозяйки»	67
Дзябёлая А. В.	
Структурна-семантычныя змянені фразеалагізмаў у творах сучасных беларускіх празаікаў.....	72
Дзяйнека В.	
Нацыянальна-культурная спецыфіка антрапанімічнай прасторы аўтабіяграфічнай прозы берасцейскіх пісьменнікаў	74
Друк Г.	
Парадыгма мастацка-культурнай прасторы і часу ў кнізе Л. Рублеўскай “Карона на дне віра, альбо казкі з хутара Юстыны”	78
Еўмянькоў В. І.	
1820 Год у адлюстраванні віленскіх газет і часопісаў (“Kuryer Litewski”, “Dziennik Wileński”)	82
Жигалова М. П.	
Национальное и общечеловеческое в русскоязычной литературе Брестско-Подляского пограничья	86
Заика З. М.	
Формирование профессиональной компетенции в работе с неадаптированным текстом лекции при изучении РКИ.....	93
Іконнікава Л. У.	
Канцэпт вера ў творчасці Г. Марчука	96
Ішчанка Г.М.	
“Каб стаць мужчынам – ім нарадзіцца мала...”	100
Кавалюк А. С.	
Увасабленне нацыянальнага светаразумення ў паэме “Новая зямля” Якуба Коласа ...	104
Кавалюк А.С.	
Выяўленне нацыянальнага светаразумення ў апавесцях Якуба Коласа “Адшчапенец” і “На прасторах жыцця”	108
Казлоўская У. В.	
Нацыянальныя вобразы свету ў творчасці Міхася Рудкоўскага	112
Каляда В.	
Аднасастаўныя сказы ў вершах Алеся Разанава	118
Каралевіч С. А.	
“Крылатасць нястомнай душы...”	122

Караткевіч В. І.	
Асаблівасці вобразнай сістэмы аповесці-казкі У. І. Васькова “Дахавік Казік”	127
Касцючык В. М.	
Праца з тэкстам за занятках па беларускай мове	130
Кісель Т. А., Якубук Н. Р.	
Пераклад прафесійна арыентаваных тэкстаў пры выкладанні курса “Беларуская мова (прафесійная лексіка)”	134
Клундук С. С.	
Маладзёжная газетная перыёдыка Рэспублікі Беларусь	137
Кляўцэвіч І.	
Канцэпт “дарогі” ў кнізе “Шляхціц Завальня, або Беларусь у фантастычных апавяданнях” Я. Баршчэўскага	141
Леванюк А.	
Псіхалінгвістыка афарыстычнага выказвання	144
Лугоўскі А. І.	
“Трывожуся за белы свет”	147
Лынша В.	
Мастацкія асаблівасці прыёму снабчання ў ваеннай прозе Васіля Быкава.....	151
Макарэвіч А. М.	
Сістэмны падыход да вывучэння твораў мастацкай літаратуры ва ўстановах адукацыі Беларусі	155
Маляўка П. І.	
З бацькоўскім клопамтам пра будучыню	159
Маляўка П. І.	
Дыдактычны і выхаваўчы характар кнігі Міколы Маляўкі для дзіцячага чытача “Мама – сонейка маё...”	164
Марчанкава А.Р.	
Эстэтызацыя свайго беларускага ў паэзіі Міхася Васілька	171
Мельнікава З. П.	
“Усё лятуць і лятуць тыя коні...”	174
Мельнікава З. П.	
Вучоны, настаўнік, творца: М. І. Мішчанчук.....	180
Мігуцкая Ю.	
Тэматыка санетаў В. Жуковіча	187
Нуждзіна Т.	
Святло боскага пачатку ў лірыцы Ніла Гілевіча	190

Палешка Я.	
Функцыянальна-семантычны аналіз устарэлай лексікі ў творах беларускіх празаікаў даваеннага перыяду.....	196
Перевозчикова Н. Г.	
Воспитательно-образовательное значение русского фольклора в преподавании литературы в полиэтничных группах образовательных учреждений.....	199
Поимцева О. О.	
Постмодернистская рецепция Достоевского в пьесе В. Сорокина «Dostoevsky-trip» ...	203
Романович П. С.	
Политические и социальные преобразования в Ивановском и Столинском районах в 1939 – 1941 гг.....	208
Романович П. С.	
Экономические преобразования в Западной Беларуси	211
Самуйлік Я.	
Вёска Рубель Столінскага раёна: гісторыя і сучаснасць, асаблівасці гаворкі.....	214
Сацута І. У.	
Якасныя прыслоўі ў старабеларускім перакладзе “Гісторыі аб Атыле”	222
Сенькавец У. А.	
Пошукі санетнай формы ў беларускай паэзіі 20-х гадоў мінулага стагоддзя.....	224
Скибицкая Л. В.	
Художественный перевод как самопознание личности Н. И. Мищенчука – ученого-филолога.....	228
Смаль В. М.	
Праблема карэляцыі чалавека і свету ў апавесці “Гісторыя хваробы” А. Федарэнкі ...	231
Сянкевіч М. І.	
З вялікай літары настаўнік	234
Сянкевіч С. А.	
Моўныя асаблівасці сучаснай тэлерэкламы	237
Хвораст В. В.	
Даследаванне вобразнай разнастайнасці цвёрдых паэтычных жанраў і жанравых форм у літаратуры Берасцейшчыны 80–х гг. XX – пач. XXI ст.	239
Трафімчык А.	
Праблема характару ў беларускіх п’есах для падлеткавай і юнацкай аўдыторыі.....	242
Трыгук М.	
Стылістычны аналіз граматычных адзінак на занятках па стылістыцы бел. мовы.....	247
Франюк В. В.	
Жанр рэмэйка ў творчасці Сяргея Кавалёва.....	251

Чарнавокая Ю. М.

Вобраз лірычнага героя ў сатырыка-гумарыстычных творах сучаснага салдацкага фальклору..... 254

Шамякіна С.

Ацэначны кампанент у структуры вобразаў беларускіх чарадзейных казак як выяўленне народнага светапогляду..... 258

Шамякіна Т.

Мемуарная проза Івана Шамякіна..... 262

Шарапава А. В.

Вывучэнне творчасці Міхася Лынькова ў кантэксце вучэбнай дысцыпліны “Сусветная і айчынная дзіцячая літаратура”..... 266

Швед И. А., Ковалевич М. С.

О структурно-типологических характеристиках соматического кода мифопоэтической картины мира белорусов..... 272

Швед І. А.

О классификационной модели зооморфного кода традиционной картины мира белорусов 277

Шелоник М. И.

Жанровые традиции русской классики в белорусской литературе XX века 281

Шчэрба С. М.

Нацыянальныя тыпы герояў у п’есе А. Дзялендзіка “Мнагажэнец” 286